

CIPP โมเดลประเมินที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขนิษฐา ชัยรัตนาวรรณ

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

การประเมินเป็นการทำเพื่อชี้แนะ ช่วยให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาในองค์กร จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสว่างทางความคิด แสดงให้เห็นถึงความพร้อมของหน่วยงานที่จะรับการตรวจสอบ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเป็นการประเมินค่าของความพยายามขององค์กรหรือหน่วยงานหนึ่งว่ามีการกระทำที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ ดังนั้นผู้ที่จะเป็นนักประเมินที่ดีได้จึงต้องเห็นคุณค่าในงานประเมินทั้งของตนเองและของผู้อื่นเมื่อนักประเมิน จึงทำให้รูปแบบของการประเมิน เป็นทักษะที่เป็นอุดมการณ์หรือรูปแบบสำหรับการทำการประเมิน ที่สอดคล้องกับมโนทัศน์ของการประเมินที่อธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล

โมเดลการประเมินแบบชิป ตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม(Stufflebeam) มีลักษณะสำคัญคือเน้นการแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด จึงทำให้ฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาข้อมูล และนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องในองค์กรนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอคติในการประเมิน

การประเมินตามรูปแบบ CIPP Model แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

การประเมินบริบท เป็นการนิยามและประเมินสภาพการที่เกี่ยวข้อง โดยทำการประเมินก่อนการดำเนินการ โครงการ ซึ่งจะพื้นฐานในการตัดสินใจคุณค่าของเป้าหมายและผลลัพธ์ การประเมินในส่วนนี้จะพิจารณาจากความจำเป็นที่ต้องดำเนิน โครงการ ซึ่งรวมถึงทรัพยากรที่จำเป็นและเกี่ยวข้องด้วย นับเป็นการช่วยให้นิยามเป้าหมายและการจัดลำดับเป้าหมาย ตลอดจนความเหมาะสมของเป้าหมาย โครงการและประเด็นปัญหาของโครงการ มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

การประเมินปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินเพื่อให้ได้แนวทางเลือก โดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ แคนด้านบุคลากร ซึ่งรวมถึงการกำหนดเวลาและแผนเกี่ยวกับกระบวนการ

การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินในช่วงที่กิจกรรมกำลังดำเนินการ เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง และยังเป็นกรรายงานความก้าวหน้า ทำให้การดำเนินการในช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น การประเมินในช่วงนี้ยังสามารถเก็บหลักฐานค่าใช้จ่าย หลักฐานการ

ประเมินการบริหารจัดการ โครงการได้ จึงทำให้การประเมินกระบวนการนี้เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ ซึ่งมักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว

การประเมินผลผลิต เป็นการค้นหาและประเมินผลลัพธ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ แต่การประเมินผลแบบนี้มิได้ให้ความสนใจต่อเรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย/แผนงานและโครงการ

ทั้งนี้การประเมิน CIPP เมื่อทำการจำแนกตามระยะเวลาของการประเมินจะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การประเมินความก้าวหน้า (formative evaluation) และการประเมินสรุปรวม (Summative Evaluation) กล่าวคือ

การประเมินความก้าวหน้า เป็นการประเมินระหว่างดำเนินการตามโครงการเพื่อค้นหาว่าการดำเนินการที่ผ่านมาแล้วได้ผลอย่างไร มีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง ซึ่งจะเป็ข้อมูลย้อนกลับให้ผู้รับผิดชอบได้ปรับปรุงแก้ไขแผนงาน และการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การประเมินความก้าวหน้านี้จึงเป็นลักษณะของการบ่งชี้จุดเด่น จุดด้อย เพื่อนำแผนไปปรับปรุงกิจกรรม/โครงการได้ทันทั่วทั้งที่ ข้อเสียการประเมินความก้าวหน้ารูปแบบนี้คือ ความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการประเมินผล ซึ่งต้องใช้กำลังคน ใช้เวลา ใช้งบประมาณ แต่ถ้าพิจารณาถึงโครงการที่มีระยะเวลาดำเนินการที่ยาวนานแล้ว การประเมินผลรูปแบบนี้ควรใช้เพื่อประโยชน์ในการควบคุมให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงควรใช้ผู้ประเมินผลที่เกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ โดยตรง เพราะเป็นผู้เข้าใจรายละเอียดของโครงการนั้น เป็นอย่างดี โดยการประเมินลักษณะนี้จะมุ่งเน้นเพื่อตอบคำถามดังต่อไปนี้

- มีความจำเป็นอะไรที่ต้องทำ
- ควรทำตามแผนไหน
- แผนที่ตั้งไว้ได้ดำเนินการหรือไม่
- ความพยายามประสบความสำเร็จหรือไม่

การประเมินสรุปรวม เป็นการประเมินผลรวมของการดำเนินการเมื่อการดำเนินการได้สิ้นสุดลงแล้ว เพื่อสรุปผลว่าการดำเนินการนั้นได้ผลอย่างไรบ้าง ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ การประเมินผลแบบนี้จะมีข้อดีคือ สะดวกและประหยัดทั้งกำลังคน เวลา และงบประมาณ แต่มีข้อเสียคือ หากโครงการใดมีปัญหา อุปสรรค หรือไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้บริหารจะไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงโครงการได้เนื่องจากโครงการได้ดำเนินเสร็จสิ้นไปแล้ว ซึ่งกล่าวได้ว่าการประเมินสรุปรวมเป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพ (Efficiency) ของโครงการนั้น ๆ จึงควรใช้ผู้ประเมินผลจาก

ภายนอก เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงในการประเมินผล การประเมินรูปแบบนี้จะทำการประเมินเพื่อตอบคำถามดังต่อไปนี้

- ได้กล่าวถึงความจำเป็นหลักๆ หรือไม่
- แผนที่สมเหตุสมผลได้นำมาใช้หรือไม่
- แผนได้รับการบริหารจัดการที่ดีเพียงใด
- ความพยายามสำเร็จเพียงใด

ความหมายของการประเมินผลภายในและการประเมินผลภายนอก

การประเมินผลภายใน

การประเมินผลภายใน (internal evaluation) คือกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่กระทำโดยบุคลากรในหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด ถือเป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของตนเอง (self-evaluation) และควรทำเป็นกิจกรรมหนึ่งในขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ลักษณะสำคัญของการประเมินผลภายในของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาประเมินตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และพร้อมที่จะได้รับตรวจสอบจากการประเมินภายนอกอีกด้วย

ความสำคัญและจำเป็นของการประเมินตนเอง

1. เพื่อทราบจุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง
2. เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการดำเนินงานของตนเอง
3. เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการกิจที่ได้รับมอบหมายจากชุมชน
4. เพื่อรายงานผลการประเมินให้สาธารณชนทราบ และได้ข้อมูลที่ช่วยในการวางแผนพัฒนา

หน่วยงานต่อไป

การประเมินผลภายนอก

การประเมินผลภายนอก (external evaluation) คือ กระบวนการตรวจสอบคุณภาพการดำเนินงานของหน่วยงานซึ่งกระทำโดยกลุ่มบุคคลที่เป็นนักประเมิน โดยอาชีพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าของหน่วยงาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำงานและเป็นหลักประกันคุณภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่าได้มาตรฐานหรือไม่ เพียงใด

ประโยชน์ของการประเมินผล

1. ทำให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการปรับปรุงการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ
2. ทำให้ทราบผลการปฏิบัติงานว่าบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้มากน้อยเพียงใด

3. ทำให้ได้ข้อมูลที่จะช่วยในการวางแผนหรือพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานให้มีคุณภาพ ตามเป้าหมายที่กำหนดมากยิ่งขึ้น
4. ทำให้ได้ข้อมูลที่จะช่วยในการตัดสินใจอนาคตของโครงการ หน่วยงาน หรือการดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา

นิยามมาตรฐานการประเมิน

มาตรฐานการประเมินหมายถึงหลักการที่ตกลงร่วมกันของบุคคลที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพการประเมิน เพื่อใช้วัดคุณค่าหรือคุณภาพของการประเมิน

มาตรฐานของการประเมินผลสำหรับการประเมินรูปแบบ CIPP มี 4 มาตรฐาน

การดำเนินการประเมินผลจะต้องมีกระบวนการดำเนินงานที่ได้มาตรฐาน ซึ่งผู้ประเมินต้องออกแบบการประเมินให้ได้คุณภาพตามเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานอรรถประโยชน์ (Utility Standard) เพื่อให้แน่ใจว่าการประเมินจะได้สารสนเทศที่จำเป็นและตรงกับที่ผู้ใช้ต้องการ กล่าวคือผลการประเมินต้องให้ข้อมูลตรงตามที่ใช้ผลการประเมินอย่างรู้ (เช่น ผู้บริหาร ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ) และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานได้จริง โดยเฉพาะถ้าสามารถให้ข้อมูลช่วยในการปรับปรุงตนเองได้ในระดับบุคคล (นักศึกษา ครู ผู้บริหาร) ก็จะเป็นประโยชน์มากขึ้น
2. มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) เพื่อให้มั่นใจว่าการประเมินจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงมีความรอบคอบ มีศิลปะเชิงวิชาชีพ ไม่ฟุ่มเฟือย ดังนั้นวิธีการที่ใช้ในการประเมินจะต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริง ประหยัด คุ่มค่าและเหมาะสม
3. มาตรฐานความเหมาะสม (Propriety Standard) เพื่อให้มั่นใจว่าการประเมินจะกระทำอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จรรยาบรรณและคำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องในการประเมิน รวมทั้งกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบ
4. มาตรฐานความถูกต้องแม่นยำ (Accuracy Standard) เพื่อให้มั่นใจว่าการประเมินจะแสดงให้เห็นและทำให้ได้สารสนเทศเชิงเทคนิคที่ดีเพียงพอเกี่ยวกับลักษณะสำคัญๆ ที่นำมากำหนดคุณค่าหรือความดีของโครงการที่ทำการประเมิน ดังนั้นวิธีการที่ใช้ในการประเมินจึงต้องมีความถูกต้องให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ เช่น เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินต้องสามารถวัดตัวบ่งชี้ที่ต้องการวัดได้จริง มีความครบถ้วนสมบูรณ์ตามตัวบ่งชี้ที่ต้องการวัด แหล่งผู้ให้ข้อมูลเชื่อถือได้ ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง วิธีการวิเคราะห์และการเสนอผลการประเมินถูกต้อง และผลการประเมินมีความเป็นปรนัย

สรุปการประเมินตามรูปแบบ CIPP Model จะนำไปใช้เป็นแนวทางการประเมินที่เป็นระบบสามารถตรวจสอบได้ โดยการประเมินในรูปแบบ CIPP ก็มีเป้าหมายเช่นเดียวกับการประเมินใน

รูปแบบอื่น ๆ คือ จะเน้นให้มีการปรับปรุง โปร่งใสตรวจสอบได้ และให้แสงสว่างทางความคิด ทั้งนี้ การประเมินจะต้องมุ่งตรงต่อมาตรฐานการประเมิน

เอกสารอ้างอิง

สรุปผลการเข้าร่วมฟังบรรยาย การประชุมทางวิชาการระดับนานาชาติ เรื่อง ทิศทางใหม่การวิจัย
วัดและประเมินทางการศึกษา : วิจัย วัดและประเมินผลสัมพัทธ์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 16
ณ โรงแรมลาฟาโลมา อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ระหว่างวันที่ 17-18 มกราคม 2551
โดยนักวิชาการชั้นนำด้านวิจัย วัดและประเมินผลการศึกษาของโลก 2 ท่าน คือศาสตราจารย์
แดเนียล สตัฟเฟิลบีม (Prof. Daniel Stufflebeam) และศาสตราจารย์ อเลน กุลลิกสัน
(Prof. Allen Gullickson) จากประเทศสหรัฐอเมริกา